

SAMMANFATTNING

VÄND DEM INTE RYGGEN

Socioekonomisk analys
av destruktiva subkulturer.

Av: Eva Lundmark - Nilsson & Ingvar Nilsson

FRYSHUSET

SAMMANFATTNING

1.1 Studien

Det här är en sammanfattning av rapporten *Vänd dem inte ryggen*. Rapporten är en ekonomisk granskning av gängkriminalitet och ett engagemang i vit makt-miljön, samt en beräkning av det ekonomiska utfallet av att utföra eller inte utföra sociala insatser för att hindra dessa problem.

Undersökningen beställdes för att skapa förståelse och öka medvetenheten för vikten av förbyggande åtgärder, att göra det enkelt för personer som önskar lämna dessa extrema rörelser och också för att få till en långsiktighet i de satsningar som genomförs. Vårt mål med rapporten är att tydliggöra de ekonomiska incitament som föreligger satsningar på personer på väg in i eller redan i destruktiva subkulturer.

Genom att lyfta fram kostnaderna för delaktighet i extrema, våldsamma subkulturer hoppas vi på större satsningar på ungdomar i riskzonen och att få igång samtal om gemensamma riktlinjer för hur myndigheter och organisationer tillsammans kan stötta avhopp.

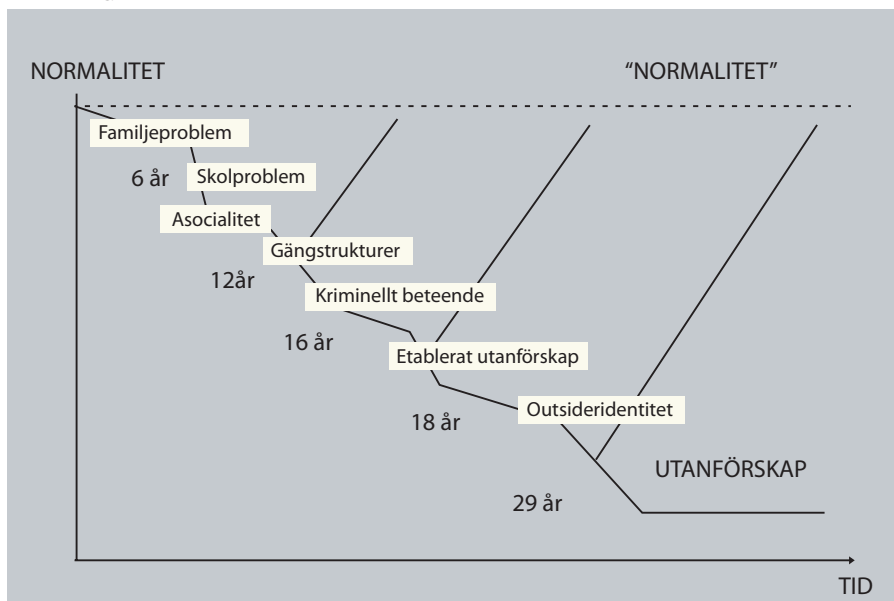
1.2 Den komplicerade verkligheten

De socioekonomiska effekterna av destruktiva subkulturer handlar om en bred arena med förövare, offer, vittnen, anhöriga och allmänhet. De destruktiva subkulturerna är många till sitt slag och ofta invädda i varandra. Vi har i denna studie fokuserat på vit makt-rörelsen och gängkriminella. För att göra det hela mer konkret har vi beskrivit två livsförlopp, ett för Viktor i vit makt-rörelsen och ett för Bosse i gängkulturen. Påfallande är likheterna både i livshistoria och effekter av deras utanförskap. Trots att varje livsöde är unikt ser vi flera gemensamma drag i deras livsöden. Dessa finns illustrerade

i figuren nedan.

I korthet kan följande drag urskiljas. De har varit aktiva (överaktiva) som barn och levt i en inte helt oproblematiske familjesituation. Man har haft tidiga svårigheter av olika slag i skolan inlärningsmässigt och/eller socialt och drabbats av tidiga sociala utstötningsmekanismer. Inte minst skolan har en roll i detta som passiv eller aktiv medverkare i utstötningsprocessen. Det har kring dessa personer uppstått tidig asocialitet i någon form liksom dragning till olika former av gängstrukturer. Slagsmål, klotter och stölder är tidiga signaler. Alkohol (och i viss mån även andra droger) förekommer tidigt och flitigt i deras liv. Kriminella handlingar har förekommit redan i tidiga tonåren. Våld blir tidigt ett inslag i detta liv liksom en allmän känsla av utanförskap och etablerad outsideridentitet innan

FIG 1

vuxenlivets inträde. Detta har lett till en accelererande kriminell process där man bygger upp ett eget våldskapital.

För att fånga detta har vi byggt upp en helt ny och tämligen komplicerad modell som fångar ett par hundra olika variabler och kostnadsparametrar

och som ger oss möjlighet att både sätta prislappar på enskilda händelser, längre livsförlopp och förlopp i sammansatta grupper av individer. Kostnaderna vi beräknat berör både förövare, offer och tredje part. Kostnaderna berör ett stort antal samhällssektorer och de uppstår både på kort och lång sikt.

1.3 Kostnaderna

Den första kostnaden man kan identifiera för ett liv i utanförskap är samhällets olika kostnader för försörjning av dessa personer, liksom de produktionsvärden som går förlorade till följd av ett livslångt utanförskap. Detta kan för en enskild person uppgå till tio Mkr eller mer. Våldet i de destruktiva subkulturerna leder till betydande kostnader. Våldskapitalet är en viktig tillgång i denna miljö. Våldet fyller många olika funktioner allt från det affektiva våldets roll som en sorts tryckutjämnare till våldet som instrument för att uppnå ekonomiska fördelar.

En till synes enkel indrivning av en faktisk eller påhittad skuld påverkar många personer i många olika dimensioner och kan kosta cirka 100 000 kronor. En misshandel kan leda till oerhört omfattande effekter. En relativt måttlig misshandel med långvariga kognitiva skador kan leda till samhällskostnader på mellan fem och sex Mkr. En misshandel som enbart leder till kortvariga somatiska skador kan leda till samhällskostnader på strax under 200 000 kronor.

Rån av olika slag är en stor och viktig affärsverksamhet i de destruktiva subkulturerna. Det kan handla om allt från spontana personrån, butiksrån till välplanerade värdetransportrån eller bankrån. Ett personrån med måttliga fysiska skador till följd (utslagna tänder, bruten käke eller något liknande) kan leda till samhällskostnader på strax under 200 000 kronor. Ett butiksrån i en guldsmedsbutik med en misshandlad butikägare kan leda till samhällskostnader på runt 800 000 kronor. Ett välplanerat värdetransportrån med förstörda fordon, flyktbilar och andra konsekvenser kan, vid sidan av ett rån byte på fem Mkr, leda till samhällskostnader på två Mkr.

De destruktiva subkulturerna leder också ofta (nästan alltid) till olika och dyra påföljder i form av polisutredning, rättegång, dom och kriminalvård. Ett enskilt fängelsstraff som leder till ett långvarigt utanförskap på arbetsmarknaden kostar samhället mellan fem och sex Mkr. Upprepade fängelsstraff av yrkeskriminella i de destruktiva subkulturerna kan leda till långvarigha samhällskostnader på mellan nio och tio Mkr. Ett enkelt gripande med polisutredning och en mycket kortvarig påföljd kan leda till samhällskostnader på 100 000 kronor.

Vid sidan av de enskilda kostnaderna för dessa förlopp tillkommer betydande systemkostnader för samhällets kollektiva preventionsinsatser.

De samlade poliskostnaderna för en mindre kommendering (avsevärt mindre än vid så kallade högriskmatcher inom fotbollen) omfattande ett 40-tal polismän kan uppgå till mellan 300 000 och 400 000 kronor. En mindre konfrontation i samband, med t.ex. en demonstration från vit makt-rörelsens sida kan komma att kosta mellan 400 000 och 500 000 kronor. En stor konfrontation (ex. Salem demonstrationen eller Göteborgskravallerna) där deltagare, i olika omfattning, skadas kan komma att kosta mer än 20 Mkr. Om 125 personer deltar blir kostnaden per demonstrant strax under 200 000 kronor.

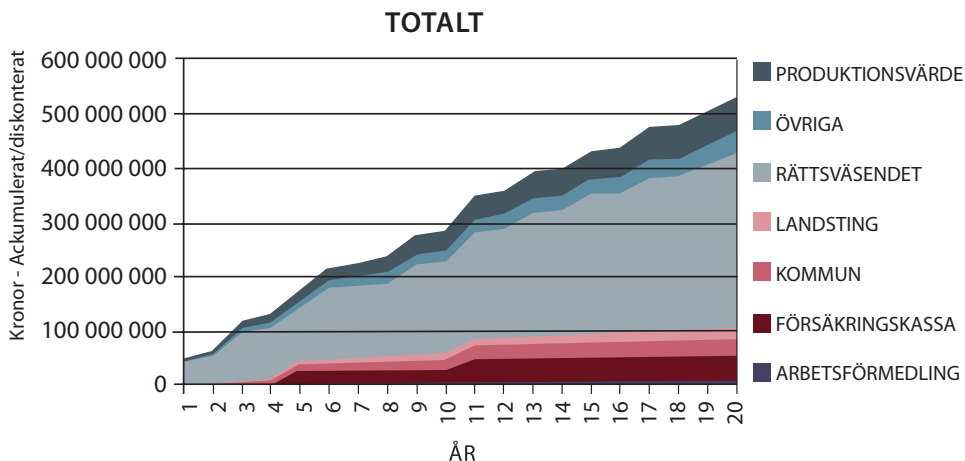
Till detta kommer kostnader för öronmärkta insatser mot denna typ av målgrupper. Exempelvis kostar dialogpolisen årligen mellan två och tre Mkr, den s.k. Nova-gruppen cirka 15 Mkr. Polisens kostnader för Salem demonstrationen 2010 uppgick till 2,7 Mkr.

En gängkriminell person som lever i den här miljön i 15 år skapar samhällskostnader om cirka 23 Mkr. Under en lika lång period kan en djupt involverad vit makt-aktivist skapa samhällskostnader på cirka 30 Mkr. Ett organiserat kriminellt gäng omfattande 15 personer kan under 15 års tid skapa samhällskostnader på cirka 244 Mkr, om man bortser från samhällets alla systemkostnader för skydd. Om man inkluderar dessa kostnader uppgår summan till 430 mkr.

De personer som levt i destruktiva subkulturer och som vi samarbetat med i den här studien menar att kostnaderna under-

skattar effekterna. Med förhöjda antaganden om kriminell aktivitet som grund under 20 år, skulle de totala kostnaderna för ett sådant gäng uppgå till cirka 1 100 Mkr.

Diagram 1.1 långsiktiga kostnader för en gängstruktur under en 20-årsperiod – samhällets kollektiva skyddsåtgärder medräknade.

1.4 Slutsatser

Att ge sig i kast med att studera de socioekonomiska effekterna av destruktiva subkulturer har varit en större utmaning än vi kunnat föreställa oss. Fältet innehåller en komplexitet vi inte riktigt hade förutsett. Trots det har vi hunnit en bra bit på vägen och kan vi dra vissa slutsatser på ett övergripande plan. Vi kan få meningsfulla svar om destruktiva subkulturers socio-ekonomiska effekter.

Den modell vi tagit fram i denna studie fungerar. Vi har baserat studien bl.a. på tidigare data vi haft tillgång till och vi har under arbetets gång fått ytterligare tillgång till data.

Inför studien har vi tagit fram och utvecklat en ny kalkylmodell. Vi har sökt en modell som på ett flexibelt vis kan skildra både kostnaderna för enskilda händelser, mänskliga kronologier och kostnader för en hel grupp

av personer i utanförskap. Man får tydliga och överblickbara svar där kostnader kan studeras totalt för samhället, för olika samhällsaktörer och på varierande tidshorisonter. Modellen är konkret, praktiskt hanterbar och ger goda möjligheter till kontinuerliga och nya inmatningar. Det finns dock några brister vi vill peka på inför framtiden. Den mest dominerande bristen är behovet av mer rådata för en mer träffsäker kostnadsbild.

1.5 Möjligheter

Som vi tidigare påpekat behandlar den här studien ett tämligen komplext fält med stora brist på rådata. För varje sten vi vänt på har vi hittat tio nya stenar och varje fråga som fått ett svar har väckt tio nya frågor. Kunskapsbristerna liksom behovet av att veta mer inom ett såhär viktigt samhällsfält känns som oändliga. Vi ser flera tydliga utvecklingsvägar.

Den modell vi byggt inför detta projekt har praktiskt taget hur stora utvecklingsmöjligheter som helst. Det är egentligen bara fantasin som sätter gränser. Men modellen behöver få en tydligare och mer preciserad struktur, vi behöver fler variabler, mer flexibilitet i modellstruktur och det vi framförallt behöver är mer och fler data kring detta fält. Okunskapen om ekonomiska effekter kring denna form av utanförskap är enorm.

Vi ser också ett stort antal områden där det idag saknas kunskap och där ny kunskap vore av värde. Helt nya grupper av destruktiva subkulturer såsom religiös extremism, sekter och maffialiknande strukturer. Helt nya målgrupper såsom skolvåldet, etniskt och religiöst våld mellan olika grupper, territoriellt våld mellan olika bostadsområden eller gäng. I förlängningen ser vi också att man med en utvidgning av denna modell också kan studera samhällets kostnader för kollektiva fenomen som terrorism.

1.6 En osäker framtid för Passus CIDES & Exit

Verksamheterna Exit och Passus vid Fryshuset arbetar med att hjälpa personer som vill lämna vit makt-rörelsen och gängkriminaliteten. Cides (Centrum för information om destruktiva subkulturer) arbetar med

ungdomsråd och med att sprida och utveckla metoder som kan hindra tillväxten av destruktiva subkulturer. Exit har sedan starten arbetat med närmare 700 personer. Passus har under sina två år av verksamhet arbetat med över 40 personer. De här tre verksamheterna är unika på många sätt.

Vi menar att de flesta som vill bryta sitt engagemang i denna typ av subkulturer bär med sig en stark misstänksamhet, ibland rentav förakt, mot offentliga myndigheter och ofta mot samhället i stort. Att lyckas arbeta tillsammans med dem, motivera dem och på sikt förmå dem att bryta upp, kräver ett långsiktigt arbete med djupa relationer och stor tillit. Det är här som Passus och Exit, vid sidan av helhetssynen och långsiktigheten, har kvaliteter som få andra aktörer har. De som arbetar i dessa verksamheter kan på allvar säga: jag förstår hur det känns, jag har varit där själv.

Många av medarbetarna i Passus och Exit har själva gjort en liknande resa och har därför goda möjligheter att bygga bärande relationer till klienter. Detta gör verksamheterna unika och framgångsrika. Totalt har båda organisationer en årsbudget på ca 5 Mkr. Verksamheterna finansieras genom tillfälliga bidrag från fonder, framtiden är ständigt osäker. I skrivande stund vet man inte om verksamheterna Passus och CIDES har finansiering efter verksamhetsåret 2012. Tid och energi går åt att söka finansiering istället för att ägna all tid åt att fokusera att hjälpa människor att förändra sitt liv.

Ur ett ekonomiskt perspektiv är verksamheterna i sig en social investering med hög lönsamhet. Som vi visat i denna studie innebär det att om man under ett år lyckas med att få en enda medlem i någon av de här rörelserna att lämna sitt gamla liv, har man skapat samhällsvinster som motsvarar kostnaderna för att driva både Exit och Passus i fyra, fem år.

Som ekonom ställer jag mig frågan, var är marginalnyttan av den sist insatta kronan i samhället störst? Vi menar att en långsiktig finansiering till verksamheter så som Passus och Exit inte bara är mänskligt försvårbart, utan sannolikt skulle leda till en betydande samhällsekonomisk vinst.

CENTER FÖR INFORMATION OM DESTRUKTIVA SUBKULTURER (CIDES) arbetar på en strukturell nivå med problem och frågeställningar kring unga som befinner sig i destruktiva subkulturer. Med destruktiva subkulturer menar vi grupperingar såsom kriminella gäng, vit makt rörelser och fotbollsfirmor.

Vårt huvudfokus är att sprida metoder och kunskap för att hjälpa unga som lever i eller är på väg in i destruktiva subkulturer. Syftet är att öka kunskapen för att tidigt förebygga, motverka och minska nyrekrytering samt underlätta för en brytning.

Vi arbetar utifrån ett helhetsperspektiv där vi lyssnar in de ungas behov och åsikter samt utbyter information och kunskap via forskning och expertnätverk. På så sätt får CIDES bred kunskap som analyseras och används för spridning av metoder.

För att ta del av rapporten i sin helhet eller för frågor om rapporten:

i.nilsson@seeab.se
eva.lundmarkl@krutab.se
cides@fryshuset.se